

Rola mniejszości narodowych i etnicznych Chin w rozwoju turystyki

The role of national and ethnic minorities of China in development of tourism

Elżbieta Papińska

Katedra Geografii Fizycznej
Uniwersytet Łódzki
90-139 Łódź, ul Narutowicza 88
epapin@uni.lodz.pl

Abstract. China covers an area about 9.6 million square kilometres. It is home to 56 national and ethnic groups, among which Han Chinese constitutes for 91-93% of whole population. The 55 minority ethnic groups are distributed extensively throughout different regions of China. Since ancient times, the minority groups created and developed civilizations in their own fascinating cultures. Now we can admire the music, dances, poetry, paintings, architecture and scientific work of ethnic and national minorities. Most of them became touristic attraction which impact on development of tourism.

Słowa kluczowe: mniejszości etniczne i narodowe, krajobraz kulturowy, turystyka, Chiny

Key words: ethnic and national minorities, cultural landscape, tourism, China

Wstęp

Współczesne terytorium Chin wynoszące prawie 9.6 mln km² zamieszkuje 56 oficjalnie uznawanych grup etnicznych i narodowych (ryc. 1), z czego najliczniejszą grupę stanowią Chińczycy Han (91-93% ogółu ludności Chin). Mniejszości stanowiące zaledwie 7-9% całej populacji Chin zamieszkują na około 60% terytorium Chin. Tak duże zróżnicowanie narodowe i etniczne Chin jest efektem burzliwej i długiej historii tego obszaru, liczącej około 5000 lat.

Otwarcie się Chin na świat spowodowało znaczny rozwój ruchu turystycznego. Początkowo magnesem przyciągającym podróżników z całego świata były przede wszystkim liczne zabytki kultury materialnej (obiekty z listy światowego dziedzictwa UNESCO), a także niezwykle zróżnicowany krajobraz. W ostatnich latach coraz większym zainteresowaniem odwiedzających ten kraj cieszą się imprezy zawierające w swojej ofercie możliwość poznania kultury i tradycji mniejszości. Bardzo szybko dostrzeżono w tym ogromną szansę na dodatkowy dochód, co dla ludności żyjącej w trudnych warunkach naturalnych, było niezwykle ważne. Celem pracy jest przedstawienie przykładów zaledwie kilku grup narodowościowych i etnicznych zamieszkujących Chiny i ich wpływu na powstanie specyficznego krajobrazu kulturowego, interesującej kultury (tradycji, wierzeń, folkloru itp.), które stały się atrakcjami turystycznymi stymulującymi rozwój ruchu turystycznego. Prezentowane zdjęcia pochodzą z dwóch miesięcznych pobytów autorki w Chinach w 2007 i 2008 r.

Atrakcyjność turystyczna krajobrazu kulturowego wybranych grup narodowościowych i etnicznych Chin

Atrakcyjność turystyczna definiowana jest w literaturze jako czynnik lub zespół czynników przyciągających turystów (Kowalczyk 2007), zaś krajobraz kulturowy w sposób kompleksowy odzwierciedla zjawiska przyrodnicze i procesy związane z działalnością ludzką (Myga-Piątek 2005), jest wypadkową historii i kultury, które wyrażają się w sposobie życia i relacjach człowieka z otoczeniem przyrodniczym (Rembowska 2002). Każda z prezentowanych grup narodowościowych i etnicznych wytworzyła charakterystyczne dla siebie elementy, wyróżniające je na tle innych grup ludności. Historia tych zbiorowości ludzkich liczona jest często w tysiącach lat, niektóre z nich są grupami autochtonicznymi, wchłoniętymi przez Chiny, inne zaś przywędrowały – często z odległych terenów, zasiedlając nowe obszary. Miejsca zamieszkiwane przez mniejszości etniczne i narodowościowe zazwyczaj były trudno dostępne, co sprzyjało ich izolacji i rozwojowi kultury pozbawionej wpływów otoczenia. Pozwalało to na wykształcenie różnych języków (zazwyczaj tylko mówionych), religii, a także kultury materialnej, charakterystycznej dla danej mniejszości.

Niewątpliwie, najtrudniejszym okresem dla wszystkich mniejszości był czas Rewolucji Kulturalnej zainicjowanej przez Mao Zedonga w 1966 r. Oficjalnie została ona zakończona w 1969 roku, ale faktycznie trwała aż do 1976 roku. Wprowadzana siłą kampania przeciwko 4 starym elementom: staremu myśleniu, starej kulturze, starej tradycji i starym przyzwyczajeniom – musiała negatywnie wpłynąć na zachowanie odrębności poszczególnych mniejszości. Chińczycy Han, szybko zasiedlali znaczne połacie kraju, co wpływało na częstsze kontakty z miejscową ludnością. W efekcie czego najszybciej unifikował się język, w wielu przypadkach przejęto język chiński zarówno w formie mówionej jak i pisanej. Także tradycyjny ubiór ulegał zmianie. „Granatowy mundurek” stał się obowiązującym strojem zarówno dla kobiet jak i mężczyzn. Ingerencja w sferę duchową ma swoje konsekwencje do dnia dzisiejszego, gdyż w oficjalnych statystykach podaje się, iż ateści stanowią blisko 50% społeczeństwa.

Krótki – w kontekście całej historii Chin – okres Rewolucji Kulturalnej, spowodował znaczące zmiany w funkcjonowaniu mniejszości. Ich tożsamość uległa znacznej degradacji. Jednak ostatnie dwie dekady przynoszą coraz większe zmiany w odradzaniu się poczucia odrębności etnicznej czy narodowej. Ta odrębność kulturowa stała się wręcz atrakcją turystyczną, przyciągającą znaczne rzesze turystów z całego świata, ale także z obszaru Chin.

Ludność Hui

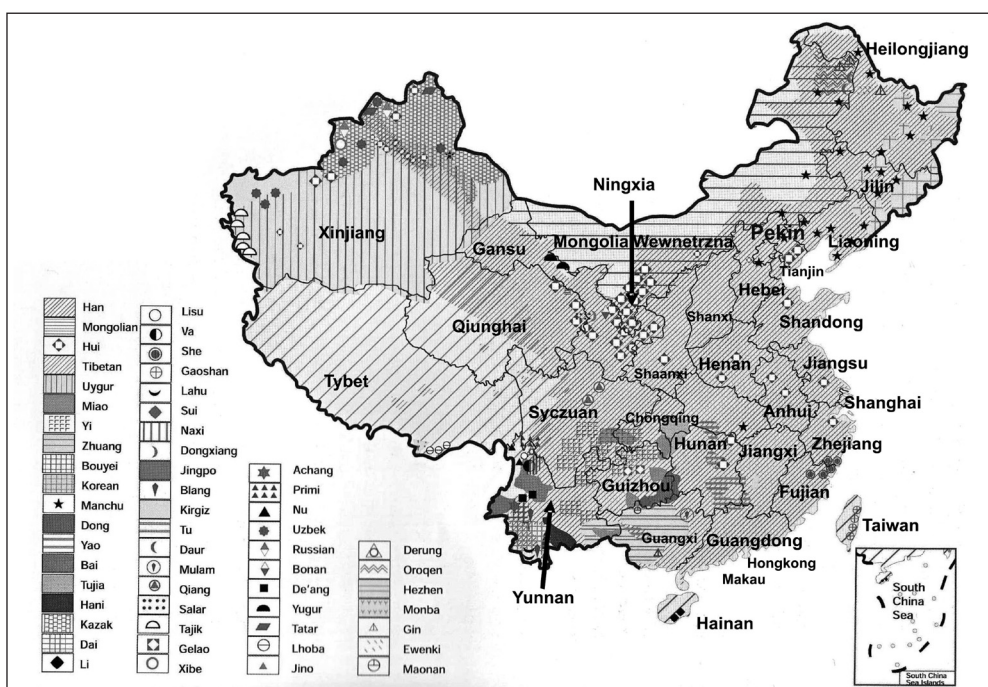
Mniejszość Hui jest stosunkowo liczna, gdyż szacuje się ją na około 9-10 mln (Xu Ying, Wang Baoqin, 2007). Przedstawiciele tej mniejszości zamieszkują głównie północno-zachodnie i centralne Chiny, choć właściwie można ich spotkać na całym terytorium Chin (rys.1). Mniejszość Hui to muzułmanie posługujący się językiem chińskim. Są potomkami ludności pochodzącej z Centralnej Azji i Persji, którzy przemierzając Jedwabny Szlak zakładali mieszane rodziny z Hanami. Rozpoznać ich można przede wszystkim po tradycyjnych strojach, zwłaszcza po nakryciach głowy (Li Chunsheng Chen Yong 2007).

Jednym z większych skupisk ludności Hui jest Xi'an, będący stolicą prowincji Shaanxi, zaś dawniej stolicą Chin. Xi'an jest licznie odwiedzany przez turystów przede wszystkim ze względu na odkrytą w 1974 r. Armie Terakotową sprzed ponad 2000 lat. Jednak coraz częstszym punktem programu turystów odwiedzających Xi'an jest dzielnica muzułmańska z Wielkim Meczetem Da Qingzhen Si. Niezwykłość tego meczetu polega na nietypowej dla tego typu obiektów formie architektonicznej. Pierwszy meczet został wybudowany tu za czasów dynastii Tang (w 724 r.). Obecny, w stylu chińskim, rozpoczęto budować w 1392 r. (Dynastia Ming). Jest on największym tego typu obiektem w Chinach. Wzorowany jest na świątyniach buddyjskich. Znajduje się w centrum dzielnicy muzułmańskiej, której rozplanowanie, jak i najstarsze zachowane budynki pochodzą z czasów dynastii Qing (XVII w.). Meczet zajmuje wąski pas o szer. 48 m i dł. 248 m. Całkowita powierzchnia wynosi 12 000 m². Meczet posiada 4 dziedzińce. Na pierwszym znajduje się XVII w. drewniana brama o wysokości 9 m. Na trzecim dziedzińcu wybudowany został Minaret Introspekcji (fot. 1) – pagoda o trójkopowym dachu, na planie ośmiokąta.

Ludność Ujurska

Ujgurowie zamieszkują głównie Autonomiczny Region Ujurski Xinjiang (ryc. 1). Ich populacja w Chinach szacowana jest na 8.7 mln. Podobnie jak Hui są wyznawcami islamu, jednak posługują się odrębnym językiem i pismem. Ujgurzy byli jednym z największych i najtrwalszych ludów tureckich żyjących w Azji Środkowej. W wyniku najazdu Kirgizów w 840 r. większość Ujgurów wyemigrowała do współczesnego Xinjangu. Dołączyli do grup plemiennych żyjących w Kotlinie Turfańskiej, założyli królestwo które istniało do 1209 r., gdy dobrowolnie dołączyli do Imperium Czyngis-Chana. Położenie geograficzne spowodowało że byli ważnym ogniwem łączącym Chiny z resztą świata, wzdłuż Jedwabnego Szlaku. W XVIII wieku Ujgurzy podbili zostali przez chińską dynastię Qing, a należącą do nich ziemię nazwano Xinjiang. Wcześniej w powszechnym użyciu była nazwa Turkiestan Wschodni. Większość Ujgurów przeszła na islam w XV wieku.

Najokazalsze zabytki kultury materialnej Ujgurów poznać można w Turpanie czy Kaszgarze, gdzie architektura sakralna pozbawiona jest chińskich wpływów. Meczety, minarety czy grobowce wybudowane są w stylu arabskim (fot. 2,3.). Stare Miasto w Kaszgarze, uznawane jest za najlepiej zachowany przykład islamskiego miasta w Centralnej Azji (fot. 4). Przechadzając się wąskimi uliczkami najstarszej dzielnicy Kaszgaru, trudno oprzeć się wrażeniu iż przebywamy w innej rzeczywistości, jakże odmiennej od chińskiej. Muzyka wykonywana na tradycyjnych instrumentach, barwne stroje i inna fizjonomia (w tym rysy twarzy) Ujgurów (fot. 5), bardzo wzmacniają tę odczucia.

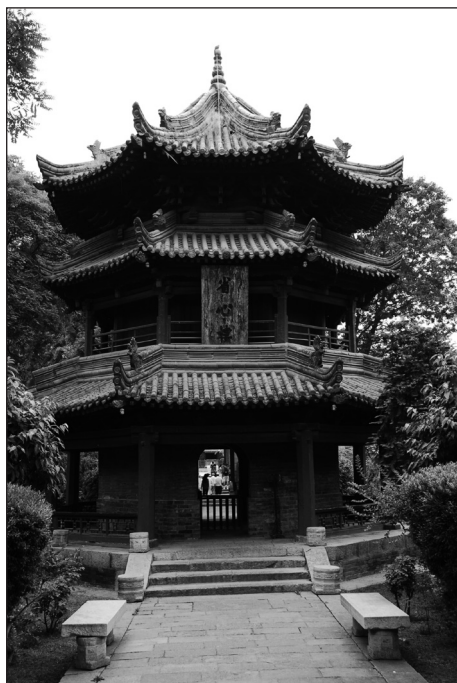

Ryc. 1. Rozmieszczenie mniejszości etnicznych i narodowych Chin.

(źródło: Li Chunsheng Chen Yong 2007. *China's Minority People*. China Pictorial Publishing House, Beijing; zmienione)

Fig. 1. Distribution of the ethnic and national minorities in China.

(source: Li Chunsheng Chen Yong 2007. *China's Minority People*. China Pictorial Publishing House, Beijing; changed)

Fot. 1. Minaret w stylu chińskim. Wielkim Meczet. Xi'an (E. Papińska, 2007).
Photo 1. Minaret in Chinese style. Great Mosque. Xi'an (E. Papińska, 2007).

Fot. 2. Minaret w stylu irańskim z 1778 r. Turpan (E. Papińska, 2008).
Photo 2. Minaret in Iranian style from 1778. Turpan (E. Papińska, 2008).

Fot.3. Mauzoleum Abacha Chodzy z XVII w. Kaszgar (E. Papińska, 2008).
Photo 3. The tomb of Abakh Khoja from XVII century. Kashgar (E. Papińska, 2008).

Fot. 4. Stare miasto w Kaszgarze (E. Papińska, 2008).
Photo 4. Old Town in Kashgar (E. Papińska, 2008).

Fot. 5. Kobiety Ujgurskie w tradycyjnych nakryciach głowy (E. Papińska, 2008).
Photo 5. Uyghurs women in traditional headgear (E. Papińska, 2008).

Ludność Yao

Mniejszość Yao zamieszkuje południowe Chiny od ok. 2000 lat. Około 70% ludności Yao spośród całej populacji szacowanej na 2,6 mln skupia się w Regionie Autonomicznym Guangxi Zhuang, pozostali w prowincjach Hunan, Yunnan, Guangdong, Guizhou i Jiangxi. Ludność Yao zasiedliła doliny i obszary górskie położone często powyżej 1000 n.p.m. Trudny pod względem zagospodarowania teren został sterasowany i przygotowany pod uprawy. Dziś główne źródło utrzymania daje im rolnictwo (uprawa ryżu), polowania i rybołówstwo.

Fot. 6. Pola terasowe Longji (E. Papińska, 2007).
Photo 6. The rice terraces Longji (E. Papińska, 2007).

Fot. 7. Kobieta z mniejszości Yao (E. Papińska, 2007).
Photo 7. Woman from Yao Minority (E. Papińska, 2007).

Dostosowanie stoków górskich głównie pod uprawy ryżu ma swoją wielowiekową tradycję. Uprawy terasowe w rejonie Longsheng kultywowane są od czasów dynastii Ming, czyli od ponad 6 stuleci (fot. 6). Przez ten czas układ pól zmienił się w niewielkim stopniu. Turyści przyjeżdżający do Guilin, głównie w celu odbycia rejsu po rzece Li i podziwiania wielkich mogotów, coraz częściej odwiedzają także wioski Yao w rejonie Longsheng. Zalane wodą pola, układające się w kaskadowe wąskie listwy schodzące w dół do dna doliny nie pozostawiają nikogo obojętnego na takie widoki, stają się dużą atrakcją turystyczną. Podziwiać można także ogromny kunszt sztuki budowlanej i rozplanowania przestrzeni, którą można wykorzystać do zabudowy w tak trudnym terenie. Dodatkową atrakcją stanowi możliwość poznania tradycji i zwyczajów tej mniejszości. Do takich zaliczyć należy

choćby tradycyjny strój czy sposób upinania włosów przez kobiety Yao, po którym można rozpoznać pannę i mężatkę (fot. 7).

Ludność Dong

Ludność Dong znana jest przede wszystkim z niezwykle ciekawej architektury, głównie mostów „Wiatru i Deszczu” oraz charakterystycznych Wież Bębnow. Niektóre wsie mają specyficzny układ przestrzenny, wynikający z liczby rodów zamieszkujących daną osadę. Wioska Zhao Xing (fot. 8) uważana jest za najpiękniejszy przykład wsi mniejszości Dong. Zamieszkuje ją pięć rodów, a każdy z nich ma swoją Wieżę Bębnow, pełniącą ważną rolę w życiu tej społeczności. Brak surowców kamiennych w okolicy, wpłynął na opanowanie do perfekcji przez ludność Dong sztuki budowania wszelkich budowli z drewna, bez użycia gwoździ. Poszczególne rody rywalizują wręcz w budowie najładniejszych wież i mostów. Za najlepszy przykład sztuki budowlanej uchodzi most Wiatru i Deszczu – Fengyu qiao (fot. 9), wybudowany na rzece Linxi w rejonie Chengyang w 1916 r. Posiada on 5 pawilonów wybudowanych w różnych stylach. Oprócz celów praktycznych, mosty pełniły rolę świątyń poświęconych duchom rzek.

Fot. 8. Zhao Xing – najpiękniejsza wioska mniejszości Dong (E. Papińska, 2007).
Photo 8. Zhao Xing - the most beautiful village of Dong Minority (E. Papińska, 2007).

Fot. 9. Most Fengyu qiao to najładniejszy most „Wiatru i Deszczu” w rejonie Chengyang (E. Papińska, 2007).
Photo 9. The Fengyu qiao Bridge is the most beautiful Rain and Wind Bridge in Chengyang region (E. Papińska, 2007).

Szacuje się, iż mniejszość Dong liczy obecnie ok. 3 mln ludności. Zamieszkują tereny prowincji Hunan, Guangxi i Guizhou (ryc. 1). Posiadają swój język lecz nie używają własnego pisma. Ludność Dong znana jest poza granicami Chin, gdyż ich reprezentacja (fot. 10) zwyciężyła na Międzynarodowym Festiwalu Folklorystycznym we Francji, głównie dzięki ciekawie brzmiącemu śpiewie chóralnym.

Fot. 10. Kobiety Dong podczas występów (E. Papińska, 2007).
Photo 10. Dong women during performances (E. Papińska, 2007).

Ludność Miao

Mniejszość Miao zamieszkuje w prowincjach Guizhou, Hunan, Yunnan, Sichuan, Guangxi, Hubei i na wyspie Hajnan (ryc. 1). Szacuje się, że na terenie Chin populacja tej ludności dochodzi do 9 mln. Miao zamieszkują głównie obszary górskie, odwadniane przez kilka większych rzek. Duże opady atmosferyczne umożliwiają uprawy zbóż, które stanowią główne źródło utrzymania. Posiadają swój język, który ze względu na znaczne rozproszenie tej ludności i izolację pewnych grup, występuje w 3 dialektach. Ludność Miao znana jest przede wszystkim z bogatych strojów, zdobionych srebrną biżuterią (fot. 11). Występy folklorystyczne prezentujące tradycyjne tańce, śpiewy, obrzędy cieszą się dużym uznaniem turystów. Stosunkowo niewiele jest wiosek, w których można obejrzeć taki spektakl. Artyści, którzy na co dzień są rolnikami, bezpośrednio po występie

Fot. 11. Występy taneczne ludności Miao (E. Papińska, 2007).
Photo 11. The dance performance of Miao People (E. Papińska, 2007).

otrzymują wynagrodzenie, które stanowi niebagatelne źródło dodatkowego dochodu. Miao dzieli się na mniejsze grupy, Miao Białych, Czarnych, Czerwonych, Niebieskich, Pstrych – nazwy pochodzą od koloru spódnic noszonych przez kobiety.

Ludność Naxi

Niezwykle interesująca mniejszość Naxi, licząca zaledwie 300 tys. osób, zamieszkuje przedgórze Himalajów w północno-zachodniej części prowincji Yunnan, i południowo-zachodnią część prowincji Syczuan (ryc. 1). Fascynuje swoją kulturą, religią oraz używanym od ponad 1000 lat pismem hieroglificznym Dongba (fot. 12), które jest pismem piktograficznym i ideograficznym. Interesujące jest także to, iż lud Naxi posługuje się także pismem sylabicznym – Geba. W zbiorach muzealnych zgromadzonych w Instytucie Badań nad Kulturą Dongba w Lijiang znajdują się ponad 20 000 woluminów, w których opisano w języku Dongba: kulturę ludu Naxi, filozofię, religię, literaturę, historię, zagadnienia dotyczące medycyny i astronomii (Li Chunsheng Chen Yong 2007). Tłumaczeniem tekstów zajmuje się około 30 szamanów (fot. 13).

Fot. 12. Hieroglify Dongba (E. Papińska, 2008).
Photo 12. Hieroglyphs Dongba (E. Papińska, 2008).

Szamanizm wyznania Dongba jest jedną z podstawowych religii ludu Naxi. Największym znawcą ludu Naxi był geograf, lingwista i botanik Joseph Rock, który prowadził badania botaniczne, ale także stworzył pierwszy słownik tłumaczący pismo Dongba. Mieszkał blisko Lijiang od 1922 do 1949 r. Niestety większość jego zbiorów została zniszczona podczas II wojny światowej. Cała dokumentacja zgromadzona podczas wieloletniej pracy Rocka, była transportowana drogą morską do Ameryki. Statek został storpedowany i nic nie zostało uratowane.

Ludność Naxi cechuje się matriarchalnym typem rodziny. Kobieta jest głową rodziny, dziedziczy się po matce a najważniejszą osobą w rodzinie jest najstarsza kobieta. Z tego powodu regiony zamieszkiwane przez Naxi nazywane są „ostatnim terytorium kobiet” na Ziemi (Xu Ying, Wang Baoqin 2007).

Nie są to jedyne atrakcje przyciągające turystów. Perełką architektoniczną jest Dayan – Stare Miasto w Lijiang, wpisane w 1997 r. na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Stare Miasto jest labiryntem wąskich uliczek i kanałów (fot. 14). Budowę tego miasta rozpoczęto pod koniec dynastii Song (XIII w). Miasto położone jest na wyżynach Yungui, na wysokości ponad 2400 m n.p.m., na pow. 3,8 km². Stare Miasto otoczone jest kilkoma wzniesieniami, których rozciąga się widok na gęstą zabudowę centrum. Na Placu Targowym (Sifang Jie) położonym w centrum Starego Miasta, organizowane są wspólne tańce z turystami, które cieszą się ogromną popularnością wśród odwiedzających to miasto. Obecnie Dayan zamieszkuje przeszło 25 000 ludzi. Większość z nich to Naxi. Miasto Lijiang dzieli się na 2 części – Dayan i nowe dzielnice. W czasie trzęsienia ziemi w 1996 r. o sile ponad 7 stopni w skali Richtera duża część nowych dzielnic uległa całkowitemu zniszczeniu. Władze

zdecydowały o odbudowie miasta w starym stylu architektonicznym ludu Naxi. Było to podyktowane faktem, że tradycyjne rozwiązania budowlane znacznie lepiej stawily czoła trzęsieniu ziemi.

Fot. 13. Szaman Dongba – ludność Naxi (E. Papińska, 2008).

Photo 13. Dongba sorcerer – Naxi People (E. Papińska, 2008).

Fot. 14. Lijiang – prowincja Yunnan (E. Papińska, 2008).

Photo 14. Lijiang – Yunnan Province (E. Papińska, 2008).

Podsumowanie

Występowanie na obszarze Chin różnorodnych grup etnicznych i narodowych sprawia, iż coraz częściej i chętniej turyści w swoich planach podróży umieszczają miasta, wsie, regiony, w których można zapoznać się z kulturą, tradycjami wybranych mniejszości. Obecnie prawie każde chińskie biuro turystyczne posiada w swojej ofercie wycieczki umożliwiające poznanie co najmniej kilku grup narodowych i etnicznych. Każda z mniejszości

kultywuje obecnie dawne tradycje i zwyczaje, często posługuje się swoim językiem i pismem, religią, wyróżnia się strojem, muzyką, rękodziełem itp.

Istnienie tak wielu różnych grup narodowościowych i etnicznych na obszarze Chin, wywarło swoje piętno także w krajobrazie. Większość z tych grup wykształciła charakterystyczne tylko dla siebie style architektoniczne (poczynając od niewielkich elementów np. zdobień świątyń czy budynków mieszkalnych po konstrukcje wież, mostów itp.). Niektóre z tych grup (np. mniejszość Dong) zamieszkują wioski cechujące się swoistym układem przestrzennym, stanowiącym atrakcję – wartość samą w sobie. Ludność Yao w rejonie Longsheng utrzymuje taki sam układ pól terasowych na stromych wzgórzach od czasów Dynastii Ming (1368-1644). Wszystkie te elementy stają się atrakcjami turystycznymi, decydują o wielkim wpływie dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych i etnicznych na rozwój turystyki w Chinach, zwłaszcza w tych biedniejszych, słabo uprzemysłowionych prowincjach.

Literatura

- Kowalczyk A., 2007. Atrakcyjność turystyczna krajobrazu kulturowego. In: Znaczenie badań krajobrazowych dla zrównoważonego rozwoju. Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- Li Chunsheng Chen Yong, 2007. China's Minority People. China Pictorial Publishing House, Beijing,
- Myga-Piątek U., 2005. Krajobraz kulturowy. Aspekty teoretyczne i metodologiczne. Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec.
- Rembowska K., 2002. Kultura w tradycji i we współczesnych nurtach badań geograficznych. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Xu Ying, Wang Baoqin, 2007. Ethnic Minorities of China. China Intercontinental Press, Beijing.
<http://www.chinahighlights.com/travelguide/nationality>

